

ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Зазначено, що актуальними напрямками удосконалення організаційної моделі реалізації механізмів державного регулювання аграрного підприємництва необхідно вважати обґрунтування змін і, особливо, дотримання встановлених ключових пріоритетів економічного розвитку на перспективу, формування ефективної зовнішньоекономічної політики, активізацію інноваційної складової розвитку як визначальних галузей промисловості, так і кожного із регіонів, розвитку аграрного підприємництва. Важливим практичним інструментом реалізації механізмів державного регулювання розвитку аграрного підприємництва в Україні є чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між різними рівнями управління: загальнодержавним, регіональним і місцевим. Державне регулювання аграрного підприємництва забезпечує активізацію господарської діяльності в регіонах, запроваджуючи нові виробничі відносини і впливаючи на поліпшення використання природно-ресурсного та економічного потенціалу; створює умови для посилення спеціалізації регіонів, прискореного розвитку прогресивних галузей економіки, залучення іноземного капіталу в регіони з найсприятливішими умовами, а також здійснює державне регулювання, спрямоване на ліквідацію локальних екологічних криз та створення сприятливих умов для розширення сфери застосування праці в сільській місцевості та підвищення рівня доходів сільського населення.

Ключові слова: організаційна модель; механізми державного регулювання; розвиток аграрного підприємництва.

Вступ. Сільське господарство та АПК за своєю важливістю знаходяться поза всякою системою рангів пріоритетності, що офіційно визначаються. Без функціонування цих галузей неможливе саме життя і відтворення людини, а також соціальна стійкість та рівновага в суспільстві. Ця незаперечна істина мала бути пересторогою до того, щоб не допустити впливу на неї ринкової стихії. Якби на початковому етапі ринкових перетворень сільському господарству була надана реальна державна підтримка, пряма або через надання певних фінансових ресурсів переробним підприємствам та застосування до них засобів антімонопольного впливу, удалося б краще зберегти цілісність інтегрованих агропромислових систем різного рівня та не допустити катастрофічного спаду виробництва продовольства. Особливо прикрим є безпрецедентне скорочення виробництва тих продуктів харчування, з яких Україна займала міцні позиції в колишніх республіках, а згодом втратила ємні ринки збуту у новостворених державах.

На жаль, державні органи залишали поза увагою аргументовані, своєчасні і вкрай необхідні рекомендації науковців щодо підтримки сільського господарства, а, отже, і стосовно покращання стану всього продовольчого комплексу. Організовані протягом 90-х років різноманітні агропромислові інтегровані об'єкти мали переважно

нечітку організаційну структуру та стратегічні цілі, а також незгоджене оперативне управління. Частина їх розпалася, не вийшовши на рівень ефективної взаємодії. Інша частина, розвиваючись протягом останніх років у напрямі ускладнення організаційної структури, раціоналізує систему підрозділів, реорганізуючи ті, потреба в яких зникає, та створюючи, нерідко на базі наявних, необхідні на відповідному етапі розвитку структурні підрозділи. Отже, сучасний етап розвитку інтеграційних процесів характеризується активним створенням корпоративних агрохолдингових структур, у тому числі за участю зовнішніх інвесторів-інтеграторів.

Постановка завдання. Розроблено напрями удосконалення організаційної моделі реалізації механізмів державного регулювання аграрного підприємництва. Запропоновано практичні інструменти реалізації механізмів державного регулювання розвитку аграрного підприємництва в Україні.

Результати. Протиріччя між особистим підсобним господарством і основними формами аграрних підприємств склалися давно, але до певної міри зберігаються в суспільній свідомості і сьогодні. Потрібно зміну громадської думки про селянське господарство, а також зацікавленіше відношення до розвитку малих форм господарювання. Фахівці сільського господарства районного рівня обслуговують

тільки велике виробництво, господарства ж сільського населення надані самі собі.

На підставі вищевикладеного, можна виділити проблеми, які гостро стоять перед малими формами господарювання аграрного підприємництва:

1) низька товарність у зв'язку з віддаленістю господарств від промислових центрів, міст, залізничних станцій, облаштованих доріг, наявності транспорту;

2) недостатня забезпеченість землею, технічними засобами для виконання усього циклу робіт з виробництва, зберігання і тим більше переробці рослинницької і тваринницької продукції;

3) низька продуктивність праці;

4) невідлагоджені економічні відносини з сільськогосподарськими організаціями та органами влади.

У зв'язку з цими труднощами власникам малих форм господарювання аграрного підприємництва необхідно розвивати відносини з сільськогосподарськими організаціями. Взаємозв'язок між рівнем розвитку великих аграрних підприємств та цими господарствами існує. Із цього приводу є дві гіпотези:

1) чим вище рівень розвитку та ефективність великого виробництва, тим розвиненіші та ефективніші сімейні господарства на тій же території, оскільки вони тісно пов'язані з колективними, які користуються їх ресурсами [1];

2) сімейні господарства швидше розвиваються при послабленні колективних господарств, оскільки люди втрачають роботу і вимушені більше займатися особистими подвір'ями або створювати селянські (фермерські) господарства [2].

Тому, найактуальнішими напрямками удосконалення організаційної моделі реалізації механізмів державного регулювання аграрного підприємництва можна вважати обґрунтування змін і, особливо, дотримання встановлених ключових пріоритетів економічного розвитку на перспективу, формування ефективної зовнішньоекономічної політики, активізацію інноваційної складової розвитку як визначальних галузей промисловості, так і кожного із регіонів, розвитку аграрного підприємництва.

Важливим практичним інструментом реалізації механізмів державного регулювання розвитку аграрного підприємництва в Україні є чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між різними рівнями управління: загальнодержавним, регіональним і місцевим.

Державне регулювання аграрного підприємництва забезпечує активізацію господарської діяльності в регіонах, запроваджуючи нові виробничі відносини і впливаючи на поліпшення використання природно-ресурсного та економічного потенціалу; створює умови для посилення спеціалізації регіонів, прискореного розвитку прогресивних галузей економіки, залучення іноземного капіталу в регіони з найсприятливішими умовами, а також здійснює державне регулювання, спрямоване на ліквідацію локальних екологічних криз та створення сприятливих умов для розширення сфери застосування праці у сільській місцевості та підвищення рівня доходів сільського населення.

Створення сприятливих умов для розширення сфери застосування праці в сільському господарстві

та підвищення рівня доходів сільського населення здійснюється шляхом:

– стимулювання розвитку підприємництва як у сільському господарстві, так і в несільськогосподарській сфері;

– сприяння пріоритетному розвитку малих приватних підприємств побутового обслуговування в результаті залучення соціально незахищених верств сільського населення;

– здійснення заходів щодо стимулювання розміщення нових підприємств легкої, харчової та інших галузей промисловості, обслуговуючих організацій;

– стимулювання розвитку обслуговуючих кооперативів та інших об'єднань;

– здійснення із залученням районних центрів зайнятості професійного навчання безробітних, які проживають у сільській місцевості, основ підприємницької діяльності;

– поетапного звільнення сільських жителів, що вперше реєструються для провадження підприємницької діяльності у сільській місцевості, від окремих видів оподаткування на строк до трьох років;

– посилення правового та соціального захисту орендодавців (власників) землі і майна, гарантування доходів відповідно до укладених договорів;

– залучення осіб, що провадять підприємницьку діяльність, та тих, що зайняті в особистих селянських господарствах, до участі в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також добровільного пенсійного забезпечення;

– здійснення заходів щодо забезпечення аграрного сектору кваліфікованою робочою силою, підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, зокрема в результаті розвитку системи професійного навчання персоналу підприємств, установ та організацій [3].

Основними завданнями Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року є:

– створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення;

– підвищення рівня ефективної зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення;

– підтримка конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах інтеграції України у світовий економічний простір;

– подолання стихійності та тінізації аграрного ринку;

– створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення.

У результаті виконання Програми передбачається:

– зберегти сільські населені пункти та забезпечити їх об'єктами соціальної інфраструктури відповідно до визначених соціальних стандартів та нормативів;

– підвищити рівень ефективної зайнятості сільського населення, рівень доходів сільського населення і середньомісячної заробітної плати працівників

сільського господарства до рівня, не нижче середнього в галузях національної економіки;

- забезпечити формування ємності аграрного ринку шляхом виробництва вітчизняної сільсько-господарської продукції в обсязі, що гарантує продовольчу незалежність країни;
- створити інфраструктуру внутрішнього аграрного ринку, збільшити обсяги біржової торгівлі, сформувати національну мережу оптових сільськогосподарських ринків, інформаційно-комунікативні мережі та активізувати розвиток транспортного забезпечення;
- сформувати прозорі та ефективні канали надходження продукції від виробника до споживача;
- щороку оновлювати технічну базу сільського господарства на 15 відсотків [3].

Отже, в якості перспективного завдання розвитку реалізації механізмів державного регулювання розвитком аграрного підприємництва можна виділити побудову системи споживчої кооперації та іншої форми взаємодії, для альтернативи, з виділенням декількох рівнів.

Розвиток аграрної споживчої кооперації має бути заснований, передусім, на чіткій взаємодії органів управління аграрним сектором усіх рівнів, інформаційно-консультаційних служб, самих кооперативів, чіткому розумінні необхідності формування дворівневої або багаторівневої системи, а також підготовці фахівців для кооперативів.

Безумовно, великий вплив здійснює бюджетна підтримка, що надається як на державному рівні, так і регіонами у рамках своїх програм розвитку аграрної споживчої кооперації.

Враховуючи, що засновниками аграрних споживчих кооперативів, як правило, являються селянські (фермерські) господарства, до інформаційної та консультаційної роботи в цьому напрямі необхідно притягати об'єднання фермерів. Ці організації можуть займатися організацією виїзних навчальних семінарів на базі кращих кооперативів, здійснювати моніторинг діяльності останніх, виступати «рупором» виникаючих проблем, що вимагають вирішення на законодавчому та нормативному рівні.

Ми пропонуємо систематизувати основні проблеми, що стримують організацію кооперації в аграрному підприємстві:

- недолік фінансових коштів у початковій стадії формування кооперативів;
- недостатня взаємодія структур національного та регіонального рівнів при формуванні кооперативів;
- недостатність соціальної бази, що виражається в значній територіальній розосередженості населення, низькій товарності, психологічній неготовності до кооперації;
- недостатня інформованість населення про суть діяльності кооперативів та можливості їх організації у рамках державних програм;
- низький рівень державної підтримки кооперативів, недосконалість законодавства, недостатнє бюджетне фінансування;
- відсутність державних програм з розвитку кооперації.

Усе вищевикладене сприяло розробки моделі кооперативної взаємодії аграрних підприємств. Перевага кооперативної моделі в тому, вона об'єднує кооперативи двох рівнів – місцеві кооперативи та регіональний

(обласний) кредитний кооператив, в який входять на правах членів кооперативи першого рівня. Особливість цієї моделі в тому, що вона ґрунтована на комплексному підході до створення споживчого кооперативу і залучення до цієї роботи усіх рівнів управління аграрним сектором (державного та регіонального), а також комерційних банків та страхових компаній.

Міністерство аграрної політики та продовольства повинне здійснювати поповнення фонду взаємного страхування і субсидування кредиту в аграрний споживчий кооператив. Основною функцією банків є кредитування аграрного споживчого кооперативу на розвиток за різними напрямками.

Тому автором удосконалено підхід до реалізації моделі взаємодії аграрних підприємств на національному рівні, який ґрунтується на:

- залученні до створення аграрних кооперативів усіх рівнів управління аграрним сектором, а також комерційних банків та страхових компаній;
- підвищенні надійності обслуговування аграрного виробництва та якості послуг, що надаються аграрним підприємствам;
- поліпшенні доступу сільського населення до ринків матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів, сільськогосподарської продукції та сировини;
- підвищенні якості товарів та послуг для споживачів сільськогосподарської продукції та сировини;
- розширенні сфери зайнятості та підвищення доходів сільського населення;
- забезпеченні послідовного дотримання принципів державної регуляторної політики всіма органами влади та їх підтримки в розвитку кооперації;
- забезпеченні продовольчої безпеки на всіх рівнях.

Завдання регіональних органів управління аграрним сектором – координувати взаємодію усіх структур, залучених в цей процес, а також здійснювати бюджетну підтримку для стимулювання розвитку споживчих кооперативів та залучення найбільшого числа сільського населення. Можливо також використання субсидій для компенсації частини відсотків по кредитах та позиках, субсидій на сплату частини вартості устаткування, що придбавалося, придбання устаткування за рахунок бюджетних коштів й передача його в оренду з правом подальшого викупу різними формами господарювання або кооперативами, формування заставного і гарантійного фонду регіонального рівня.

У той же час слід зазначити, що пряма бюджетна підтримка створюваних кооперативів потрібна на стадії їх становлення. Для подальшої роботи кооперативів потрібні передусім хороший менеджмент, розгалужена структура, якісні послуги. Без серйозної роботи самих кооперативів за профілем своєї діяльності може виникнути небезпека того, що без бюджетної підтримки кооператив просто не зможе розвиватися і накопичувати власні кошти.

Завдання державних органів на цій стадії – створити прийнятні умови для розвитку кооперативів на регіональному рівні та забезпечити підготовку фахівців для них. При цьому кошти можуть спрямовуватися на розробку і реалізацію навчальних програм для менеджерів аграрних кооперативів, міжрегіональної та міжнародної

співпраці в цій сфері, стимулювання пріоритетних видів діяльності кооперативів.

Канали реалізації продукції аграрних споживчих кооперативів дуже різноманітні. Це самостійна реалізація продукції на роздрібних сільськогосподарських ринках, і реалізація продукції через заготівників, якими можуть виступати сільськогосподарські організації, індивідуальні підприємці. Також можлива реалізація продукції безпосередньо переробним підприємствам через їх заготівельні пункти.

Висновки. Запропоновані моделі кооперативної та іншої взаємодії малих форм господарювання в аграрному підприємстві дозволяють удосконалити механізми державного регулювання розвитком аграрного

підприємства та на взаємовигідній основі вирішувати багато виробничих проблем малих форм господарювання, що пов'язані зі збутом продукції, з їх недостатньою технічною оснащеністю і раціональним використанням технічних засобів, що знаходяться у розпорядженні аграрних підприємств і малих форм господарювання.

За допомогою надання послуг виникають передумови до глибших форм господарської взаємодії між малими формами господарювання та іншими суб'єктами агропромислового комплексу. На сьогодні в умовах спаду виробництва, зростання безробіття, зниження доходу населення, основна увага в аграрній політиці країни повинна приділятися проблемам соціального розвитку села.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудар Т. Г. Удосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційних процесів у сільському господарстві / Т. Г. Дудар // *Агросвіт*. – 2012. – № 21. – С. 6–11.
2. Духницький Б. В. Перспективи інвестування аграрного сектору України іноземними компаніями / Б. В. Духницький // *Економіка АПК*. – 2012. – № 10. – С. 126–131.
3. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. – № 1158 // *Офіційний вісник України*. – 2007. – № 73. – Ст. 2715.

О. Г. Кулик,

Академія муніципального управління, г. Київ, Україна

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЕМ АГРАРНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

В статье акцентируется внимание на фактические направления совершенствования организационных механизмов реализации модели государственного регулирования сельскохозяйственного предприятия следует рассматривать обоснование изменения и, в частности, соблюдение основных приоритетов для дальнейшего экономического развития, формирование эффективной внешней политики, поощрение инноваций в качестве компонента из определяющих отраслей, и каждый из регионов и развития сельскохозяйственного предприятия.

Важным практическим инструментом реализации государственного регулирования аграрного бизнеса в Украине существует четкое разделение законодательных полномочий, обязанностей и финансово-экономической базы между различными уровнями власти: национальном, региональном и местном. Государственное регулирование сельскохозяйственного предприятия обеспечивает активизацию экономической деятельности в регионах, внедрение новых производственных отношений и действия по улучшению использования природных ресурсов и экономического потенциала; создает условия для повышения специализации регионов, ускоренного развития передовых отраслей, привлечение иностранного капитала в регионах с наиболее благоприятными условиями, а также государственного регулирования, направленного на ликвидацию местного управления окружающей средой и создания благоприятных условий для расширения занятости в сельские районы и увеличения доходов сельского населения.

Ключевые слова: *организационные модели и механизмы государственного регулирования; развитие сельскохозяйственных предприятий.*

O. Kulik,

Academy of Municipal Management, Kiev, Ukraine

THE ORGANIZATIONAL MODEL OF THE IMPLEMENTATION MECHANISMS OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

It is noted that the actual directions of improvement of organizational model implementation mechanisms of state regulation of agricultural enterprise should be considered justification for change and, in particular, adherence to the key priorities for the future economic development, the formation of effective foreign policy, encouragement of innovation as a component of the defining industries, and each of the regions and development of agricultural enterprise.

An important practical tool to implement state regulation of the agricultural business in Ukraine there is a clear division of legislative powers, responsibilities and financial and economic base between different levels of government: national, regional and local. State regulation of agricultural enterprise provides revitalization of economic activity in the regions, introducing new relations of production and acting to improve the use of natural resources and economic potential; creates conditions for increasing specialization of regions, accelerated development of advanced industries, attract foreign capital to the regions with the most favorable conditions, as well as for state regulation aimed at eliminating local environmental management and the creation of favorable conditions for the expansion of employment in rural areas and increasing incomes the rural population.

Key words: *organizational models and mechanisms of state regulation; the development of agricultural businesses.*

© Кулик О. Г., 2014

Дата надходження статті до редколегії 10.10.2014